

Aarhus byråds journalsager (J. Nr. 74-1878)

Originalt emne

Bygningsvæsen

Bygningsvæsen/Bygningsinspektøren

Bygningsvæsen/Bygningskommissionen

Havnen

Havnen/Regnskaber og Overslag

Skole- og Undervisningsvæsen

Skole- og Undervisningsvæsen/Lærerpersonalets Ansættelse og Afskedigelse

Skole- og Undervisningsvæsen/Skole- og Undervisningsvæsen i Almindelighed

Skole- og Undervisningsvæsen/Søndre Byskole

Sundhedsvæsen

Sundhedsvæsen/Sundhedsvedtægt

Indholdsfortegnelse

- 1) [Byrådsmødet den 4. april 1878](#)
- 2) [Byrådsmødet den 2. maj 1878](#)
- 3) [Byrådsmødet den 23. maj 1878](#)
- 4) [Byrådsmødet den 6. juni 1878](#)
- 5) [Byrådsmødet den 13. juni 1878](#)
- 6) [Byrådsmødet den 1. august 1878](#)
- 7) [Byrådsmødet den 3. oktober 1878](#)
- 8) [Byrådsmødet den 10. oktober 1878](#)
- 9) [Byrådsmødet den 31. oktober 1878](#)
- 10) [Byrådsmødet den 7. november 1878](#)

- 11) [Byrådsmødet den 28. november 1878](#)
- 12) [Byrådsmødet den 23. januar 1879](#)
- 13) [Byrådsmødet den 30. januar 1879](#)
- 14) [Byrådsmødet den 27. marts 1879](#)
- 15) [Byrådsmødet den 9. april 1879](#)
- 16) [Byrådsmødet den 29. maj 1879](#)
- 17) [Byrådsmødet den 3. juli 1879](#)
- 18) [Byrådsmødet den 7. august 1879](#)
- 19) [Byrådsmødet den 29. januar 1880](#)
- 20) [Byrådsmødet den 5. februar 1880](#)
- 21) [Byrådsmødet den 12. februar 1880](#)
- 22) [Byrådsmødet den 19. februar 1880](#)
- 23) [Byrådsmødet den 20. februar 1880](#)
- 24) [Byrådsmødet den 26. februar 1880](#)
- 25) [Byrådsmødet den 4. marts 1880](#)
- 26) [Byrådsmødet den 11. marts 1880](#)
- 27) [Byrådsmødet den 18. marts 1880](#)
- 28) [Byrådsmødet den 17. juni 1880](#)
- 29) [Byrådsmødet den 12. august 1880](#)

Uddrag fra byrådsmødet den 4. april 1878 - side 4

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Under 5. Juli 1873 blev det overdraget Skoleudvalget i Forening med Nors og Kraiberg at tage Spørgsmaalet om en Omordning af Byens Borger- og Almueskolevæsen under Overvejelse (se Byraadsforhdl. for f. A. S. 74). Fra dette Udvalg, i hvilket under 11. Marts 1875 Mørk var indsat i Stedet for den da afdøde Nors, forelaa nu en Indstilling, som her følger fuldstændig, tillige med 3. Bilag:

"Det af Byraadet i dets Møde den 5. Juli 1873 nedsatte Udvalg til at tage under Overvejelse en Omordning af Byens Borger- og Almueskolevæsen, bestaaende foruden Skoleudvalget af Byraadsmedlemmerne Kancelliraad Nors og Overlærer Kraiberg, traadte sammen den

13. Septbr. f. A. og valgte Funch til Formand. Efter at have indhentet Oplysninger fra Kjøbenhavn, Odense, Viborg og Svendborg, hvilke Byers Skolevæsen nylig var omordnet eller i Færd med at omordnes, begyndte Udvalget sine Forhandlinger den 27. Marts 1874, og i en Række Møder fremmedes Sagen saa vidt, at der opnaaedes Enighed om adskillige Hovedpunkter; men ved Nors's i samne Efteraaret indtraadte Sygdom og i Februar n. A. paafølgende Død afbrødes Forhandlingerne, som atter optoges, da Konsul Mørk af Byraadet den 11. Marts var udvalgt til at indtræde i hans Sted, men fremmedes paa Grund af forskellige Forhindringer egentlig først ret ved en Række Møder i 1876 og afsluttedes foreløbig (den 26. Oktbr.) ved Vedtagelsen af et Udkast til "Grundtræk til en Omordning af Aarhus Kjøbstads Borger- og Almueskolevæsen". Derefter tilkaldtes efter den Udvalgt af Byraadet givne Bemyndigelse under 12. Januar 1877 Skolekommissionens øvrige Medlemmer, nemlig Pastor Seidelin, Stiftsprovst Boesen og Kaptajn Baumann tillige med Overlærerne Olsen, H. Nielsen og C. Meyer. Af det saaledes forstærkede Udvalg diskuteredes dernæst i en Række Møder fra 24. Jan. til 16. Maj 1877 ovennævnte Grundtræk og vedtoges i en noget forandret Skikkelse, hvilke derefter overgaves til Underudvalg til Udarbejdelse af noget nærmere bestemte Planer for de enkelte Skoler. Da disse endelig vare komne tilstede i Februar 1878, holdtes afsluttende Fællesmøde den 11. og 13. Marts, hvori Grundtrækkene og Underudvalgsbetænkningerne væsentlig godkjendes.

I disse "Grundtræk til Omordning af Aarhus Kjøbstads Borger- og Almueskolevæsen" findes altsaa Udtrykket for Resultaterne af det nedsatte Udvalgs Forhandlinger, og det er de deri indeholdte Forslag, vi herved skulle tillade os at forelægge Byraadet.

De ere saa lydende:

1.

"2den Borger-Drengeskole ophæves med 1-2 Aars Varsel, og Eleverne paa ved Reformens Ikrafttræden efter Forældrenes Valg over til den ene eller anden af Kommunens Skoler.

2.

Der oprettes "Forskoler", Forberedelsesskoler, for Børn fra 7 (6) til 9 Aars Alder i forskellige Dele af Byen.

Undervisningen i disse, ca. 3 Timer om Dagen, gives af Lærerinder, og Tallet af Elever

maa ikke overstige 30 i hver Klasse.

Eleverne skulle i Regelen være adskilte efter Kjøen. Nogle af disse Skoler skulle være Betalingsskoler.

Fra disse Skoler gaas efter en Prøve over til den ene eller den anden af Kommunens Skoler efter Forældrenes Valg.

3.

Friskolen, som i Fremtiden kaldes "Byskolen", bliver fremdeles Skole med Halvdagsundervisning og uden Betaling, for Børn fra (8) 9 til 14 Aars Alder, men forbedres ved Udvidelse af Skoletiden indtil 4 daglige Undervisningstimer foruden Gymnastik og Sang, ved Optagelse af tildels nye Fag [Historie, Geografi, Naturhistorie, Tegning og Naturlære (i øverste Klasse)] og ved Indskrækning af Elevantallet i hver af Klasserne til i Regelen 30.

4.

1ste Borger-Drengeskole, der i Fremtiden kaldes "Aarhus Realskole", for Børn i 9 til 15 Aars Alder, for Betaling, faar det Formaal igjennem 6 etaarige Klasser at føre Disciplene saa vidt, at de ved Udgangen af Skolen kunne Fyldestgjøre Fordringerne ved Realafgangsexamen af lavere Grad. Planen for denne Skole bør derhos lægges saaledes, at der gennem de 5 yngste Klasser - eller efter Omstændighederne gennem de 4 yngste Klasser og en særlig Afsluttende 5te Klasse - bibringes de Elever, som udtræde i 14 Aars Alder, en afrundet, for det borgerlige Liv afpasset Realdannelse.

5.

Borgerpigeskolen, der i Fremtiden kaldes "Betalingsskolen for Piger", for Børn i (8) 9 til 14 Aars Alder, bliver i det Væsentlige den samme som hidtil, men med nogen Udvidelse af Undervisningen i Historie og Geografi, Tilføjelse af Naturlære (i øverste Klasse) og (maaske) Udeladelse af Tysk.

6.

Undervisningen i Haandgjerning i Pigeskolerne bliver forpligtende for alle Elever, indlemmes i den almindelige Undervisningsplan og meddeles af Lærerinder (i Haandgjerning), som i Regelen ogsaa bør kunne give Undervisning i andre Fag.

7. Ligesom der overhovedet bliver at henvende særdeles Opmærksomhed paa

Undervisningen i Gymnastik, saaledes bliver der at stræbe hen til ogsaa at gjøre Pigebørnene delagtige i denne.

8. For alle Skolerne, med Undtagelse af den nuværende Friskole, blive efterhaanden nye Lokaler at opføre, som svare til Undervisningens og Sundhedens Tarv.

9.

For alle Skoler bliver at indrette og anskaffe saa meget som muligt af, hvad der i den nyere Tid er opfundet af Apparater og desl. til Undervisningens Fremme.

10.

For at føre Lister over skolepligtige Børn og vaage over, at disse søge Skole, for at have Tilsyn med de private Skoler og for overhovedet at gaa Skoleudvalg og Skolekommission til Haande ved Udførelsen af deres Forretninger ansættes en "Skoleinspektør", som vælges af Byraadet med Skoledirektionens Samtykke."

Hertil skulle vi knytte nogle oplysende og orienterede Bemærkninger.

Der har fra første Færd været fuldstændig Enighed i Udvalget om, at Hovedvægten bør lægges paa Forbedring af den egentlige Almueskole, den hidtil saakaldte "Friskole", ved hvilken Kommunen fyldestgjør den ifølge Lovgivningen Kommunen paaliggende Forpligtelse til at sørge for den opvoxende Slægts Undervisning og Opdragelse. Hvad der hidtil har været til Hinder for at naa et tilfredsstillende Maal i denne Henseende er paa den ene Side, at der her i Byen bestaar en Mangfoldighed af Skoler for Smaabørn, som i usunde Lokaler faa en højst mangelfuld Begyndelsesundervisning af Individuer, der tildels mangle alle Betingelser for at være Lærere og Lærerinder. Den rette Grundvold for senere Fremgang kommer derved for mange Børns Vedkommende til at mangle paa en som oftest uoprettelig Maade. Til at modarbejde denne Brøst sigter Oprettelsen af "Forskolerne", Forberedelsesskoler for Børn i Alderen 7 til 9 Aar, i forskellige Dele af Byen, som skulle ledes af Lærerinder. Paa den anden Side har de ældre Børns Fremgang (i Friskolen) været hæmmet ved Overfyldning med Elever i Klasserne og ved den altfor indskrænkede Skoletid. Paa begge disse Mangler raades Bod i den omordnede "Byskole" ved Indskrænkning af Elevantallet i de enkelte Klasser og Udvidelse af Undervisningstiden, hvorved det gjøres muligt at gjøre Undervisningen frugtbarere for alle Elever og dels gjøre den fyldigere i tidligere optagne Fag (Modersmaalet, Historie og Geografi), dels at optage nye Fag (Naturkundskab og Tegning), som ikke bør savnes. For at særdeles begavede

Børn ikke skulle savne Lejlighed til yderligere Uddannelse, er der paatænkt at gjøre Overgangen til højere Undervisningsanstalter mulig for Ssadanne. - For Pigeskolens Vedkommende vil en væsentlig Fordel være vunden derved, at Undervisningen i Haandgjerning som hidtil næppe Halvdelen af Eleverne har nydt godt af, gjøres forpligtende for alle, medens den samtidig optages i den almindelige Undervisningsplan og indskrænkes til rimelig Tid.

For Børn, hvis Forældres Vilkaar tillade dem baade at undvære Børnenes Bidrag til deres Underhold ved eget Arbejde og at anvende noget til Skolepenge og Skolemateriale, anser Udvalget det for billigt og tjenligt, at der aabnes Adgang til at opnaa en højere Undervisning paa lempeligere Vilkaar, end dette er muligt gennem private Skoler, fordi Samfundets aandelige og materielle Udvikling derved fremmes. Det anbefaler derfor Vedligeholdelsen af "Betalingskolen for Piger", ved hvilken der tilsigtes en efter fornuftigt Hensyn til det Nyttige og visse Samfundlags Livsvilkaar afpasset noget udvidet Undervisning, og af højere Borger-Drengeskole, "Realskolen", hvis Formaals Opnaaelse i større Omfang formentlig vil støttes derved, at der gives Skolen en saadan Indretning, at den kan fyldestgjøre Fordringerne ved "Realafgangsexamen af lavere Grad". At Antallet af Elever i disse Skoler bliver begrænset, betragtes som en berettiget Følge af, at der paa dette Punkt ikke foreligger nogen Forpligtelse for Kommunen. Til at vedligeholde den nu bestaaende "2den Borger-Drengeskole" finder Udvalget ikke at der er den mindste Grund, da denne Skole, som giver Halvdagsundervisning, allerede nu efter den Forbedring, som "Friskolen" efterhaanden har modtaget, ikke kan siges at staa over denne og i alt Fald vil komme til at staa betydelig tilbage for den omordnede "Byskole".

I Tillid til, at det ærede Byraad vil bifalde de forelagte Grundtræk i Almindelighed, skulle vi med Hebsyn til Gjennemførelsen i det Enkelte tillade os at foreslaa Følgende:

1. Byraadet vedtager at erhverve Undervisningsministeriets Samtykke til Nedlæggelse af 2den Borger-Drengeskole, fra 1. Novbr. 1879, hvis daværende Elever efter Forældrenes Valg gaa over til Byskolen eller den nuværende 1ste Borger-Drengeskole, paa Betingelser, som blive nærmere at bestemme.
2. Byraadet vedtager at opføre en ny Byskolebygning med Overlærerbolig og Gymnastikhus paa Frederiksbjerg til Optagelse af skolepligtige Børn i den syd for Aaen beliggende Del af Byen, hvilken Bygning skal kunne tages i Brug den 1. Novbr. 1879.
3. Byraadet vedtager, at det betimelig træffes de fornødne Foranstaltninger til, at

Bestemmelserne om den nye Ordning af Byskolen og dennes Friskole kunne træde i Kraft fra samme Tidspunkt.

De mere detaillerede Planer for disse Skoler medfølge som Bilag (se Bilag 1 og 2). De for de to andre Skoler udarbejdede detaillerede Planer ville blive forelagte, naar der bliver at tage Beslutning med Hensyn til disse.

I det udvidede Udvalg blev der gjort Forslag til at udarbejde en Plan for Byens Skolevæsen, navnlig Almueskolevæsenets, Forbindelse med det lærde Skolevæsen, og til en Forbedring af Lærerlønningerne; men Udvalget har med Hensyn til det Første henholdt sig til den Betragtning, at en Ordning af dette Forhold ikke kan ske uden Lovgivningsmagts Initiativ, og for Ønskeligheden af, at Lærernes Kaar til Skolevæsenets Tarv yderligere forbedres.

Et Tilbud fra Hr. Cand. theol. Skolebestyrer Fenger om Optagelse til Videreuddannelse af Elever fra Bytoften i hans "private Realskole" fremsendes hermed efter hans Begjæring til Byraadet. (Se Bilag 3.)

Aarhus i Udvalget for en Omordning af Kjøbstadens Borger- og Almueskolevæsen den 28. Marts 1878.

Cl. Funch. J. P. Seiersen. Skovby. J. M. Mørk.

Kraiberg."

Plan

Til

Forberedelsesskoler i Aarhus Kommune.

1.

Der oprettes 4 Forskoler, Forberedelsesskoler, for Børn i Alderen fra 7 (6) til 9 Aar i Aarhus By, som maaske bedst, især af økonomiske Hensyn, kunne have Bygning tilfælles med de øvrige kommunale Skoler, men dog i særskilte Afdelinger af Bygningen og med særskilt Gaard.

2.

Det anses nødvendigt, at en af Skolerne lægges i den nordlige, og en i den sydlige Del af Byen.

3. Disse 2 Skoler blive Friskoler, de 2 andre Betalingsskoler, og Betalingen i de sidste sættes til 1 Krone om Maaneden.

4.

De 4 Forberedelsesskoler skulle kunne optage 600 Børn, saaledes at de 2 Friskoler rumme hver 180 Børn, de 2 Betalingsskoler hver 120 Børn.

5.

I hver Klasse maa være indtil 30 Børn, saa at Skolerne faa henholdsvis 6 og 4 Klasser.

6.

I Betalingsskolerne optages Børn i Regelen kun 2 Gange om Aaret, i Friskolerne saa vidt muligt ligesaa.

7.

Med Hensyn til Børnenes Fremgang og Oprykning deles Klasserne kun i: nederste og øverste Klasse. I den første undervises 3 Timer daglig, i den sidste 4 Timer.

8.

Undervisningsgjenstandene ere: Religion, Læsning og Retskrivning, Regning, Skrivning samt nogle Timer ugentlig Forstandsøvelser, og i øverste Pigeklasse Haandgjerning.

9.

Skolens Formaal er:

i Religion, at Børnene lære at kjende de vigtigste Personer og Begivenheder af den gamle og den ny Pagt, de 10 Bud, Trosartiklerne og Fadervor.

i Læsning, at de læse rigtig og tydelig;

i Retskrivning, at de skrive nogenledes rigtig efter Bog og Diktat;

i Regning, at de kunne lægge sammen, trække fra, multiplicere og dividere, det Sidste dog kun med eet Ziffer;

i Skrivning, at de kunne skrive Sammenskrift med Latinske Bogstaver.

10.

Der afholdes aarlig en Prøve over Børnene, og de, som bestaa Prøven, have Ret til at optages i de andre kommunale Skoler.

11.

Ved disse Skoler undervises af Lærerinder, og ved hver Skole ansættes en i Regelen examineret Lærerinde som Bestyrerinde.

Plan

for

Byskolen i Aarhus.

1.

Byskolen er bestemt for alle skolepligtige Børn fra (8) 9 til 14 Aars Alder, som ikke paa anden Maade modtage lovbefalet Undervisning.

2. Optagelse i Skolen finder i Regelen Sted 2 Gange om Aaret, i Begyndelsen af Maj og November, for Børn i Forberedelsesskolen ifølge den der afholdte Prøve, for Børn, som ikke have søgt denne, efter Udfaldet af en i Skolen foretagen Prøve.

3.

Skolen bestaar af 4 fremskridende Klasser, - efter Elevernes Antal med flere jævnsides løbende Afdelinger, - de 3 nederste etaarige, dem øverste toaarig.

4.

I hver Klasse maa kun optages indtil 35 Elever, og Gjennemsnitstallet for alle Klasser skal være 30.

5.

Undervisningstiden er i de 4 Vintermaaneder, fra November til Marts, fra Kl. 8-12 og fra 1-5, i den øvrige Del af Aaret fra Kl. 7-11 (12) og fra 1-5 (6). Løverdag Eftermiddag gives ingen Undervisning.

6.

Skolen bestyres af en Overlærer. Undervisningen besørger af faste Lærere og Lærerindrer, som ansættes med Forpligtelse til at læse 36 ugentlige Timer, ved Drengeskolen udelukkende af Lærere, ved Pigeskolen fortrinsvis af Lærerinder. Antallet af de faste Lærere og Lærerinder skal være lige med det halve Antal af de definitivt oprettede Klasser. De Timer, der efter Planen skulle læses ud over 36 Timer, besørger enten af de faste Lærere, for saa vidt disse dertil ere dygtige og villige, dog ikke ud over 44 ugentlige Timer, eller af Timelærere og Timelærerinder.

7.

Undervisningsgjenstandene ere: Religion, Dansk, Historie, Geografi, Naturkundskab (Naturhistorie og Naturlære), Regning, Skrivning, Tegning, Gymnastik og Sang; for Pigeskolen tillige Haandgjerning.

8.

Skolens Formaal er betegnet ved følgende Angivelse af Undervisningens Omfang i de forskellige Fag:

Drengeskolen:

Religion. Kristendomskundskab efter Balskevs Lærebog. Bibelhistorie efter Samme, men noget udvidet ved tilføjet Fortælling, med en Fremstilling af Hovedbegivenhederne af Kirkens Historie. Bibellæsning. Salmer.

Dansk. Tydelig og smuk Oplæsning af Prosa og Poesi. Sproglære. Noget Kjendskab til Hovedforfatterne, navnlig Digterne, ved Oplæsning af udvalgte Stykker. Skriftlig Brug af Modersmaalet med Sikkerhed i Retskrivning og Skilletegnenes Brug ved Gjenfortælling o. desl., Øvelse i Affattelse af Breve, Regninger o. desl. Skriftlæsning.

Geografi. Oversigt over hele Geografien efter en kort Lærebog.

Historie. Oversigt over Verdenshistoriens vigtigste Begivenheder efter en fragmentarisk Bog, samt Danmarkshistorie saa udførlig som muligt.

Naturhistorie. Et ved Forevisning af Naturgjenstande og Afbildninger erhvervet Kjendskab til endel Dyr, fornemmelig af de højere Klasser, navnlig indenlandske, og Planter, ligeledes navnlig indenlandske og saadanne udenlandske Kulturplanter, som ere blevne almindelig bekendte i vore Husholdninger.

Naturlære. Ved Fortælling og Forevisning vækkes Opmærksomheden for Naturforhold og Narurlove.

Regning. Reguladetri med hele og brudne Tal, Procentregning, Decimalbrøk, Fladers og Legemers Beregning.

Tegning. Frihåndstegning efter Fortegninger, simple Ornamentter og fritstaaende Klodser. Eleverne lære at bruge Lineal, Paser og Ridsejfer til simple, foruden forstaaelige Konstruktioner.

Skrivning. En tydeligvis smuk latinsk Haandskrif.

Sang. Eleverne lære at synge en Del Salmer og Folkesange lære Noderne saaledes, at de i øverste Klasse kunne synge flerstemmige Sange.

Pigeskolen:

Da Timetallet i de fælles Fag omtrent er det samme som i Drengeskolen, tilsigtes ogsaa her væsentlig det samme Maal som i denne.

Haandgjerning. Strikning og Linnedsyning saavel af grovere som finere Art. Navnesyning. Lapning og Stopning. Tilskæring af et Stykke Linned.

9.

Undervisningstiden er delt mellem de forskellige Fag paa Følgende Maade:

Drengeskolen.

Fagene:

1. Kl. (8) 9-10 Aar. 2. Kl. 10-11 aar. 3. Kl. 11-12 aar. 4. Kl. 12-14 Aar. D-Klassen.

Religion

Dansk

Regning

Skrivning [Skema med timetal]

Tegning

Historie

Geografi

Naturhistorie

Naturlære

Ugentlig 20 Timer 20 Timer 24 Timer 24 Timer 24 Timer

Desuden Gymnastik og Sang 4 Timer ugentlig.

Anm. I Vintermaanederne sker følgende Indskrænkning i Fagene: Naturhistorie og Tegning falde Bort i 4. og 3. samt 1 Time Dansk i 3. Klasse; Historie og Geografi bortfalde i de øvrige Klasser, samt 1 Time Dansk og 1 Time Regning i 2., 1 Time Dansk og 1 Time Skrivning i 1. Klasse.

Pigeskolen:

Fagene:

1. Kl. 8 (9) Aar. 2. Kl. 10-11 Ar. 3. Kl. 11-12 Aar. 4. Kl. 12-14 Aar. D-Klassen.

Religion

Dansk

Regning

Skrivning [skema med timetal]

Tegning

Historie

Geografi

Naturhistorie

Naturlære

Haandarbejde

Ugentlig 23 Timer 22 Timer 26 Timer 26 Timer 26 Timer

Desuden Sang 2 Timer ugentlig.

Anm. I Vintermaanederne bortfalde Naturhistorie og Tegning, samt Historie og Geografi i 1. og 2. Klasse og i D-Klassen; desuden 1 Time for hvert Fag, hvor der er tilføjet et Tal i Klammer.

10.

Undervisningen i Haandgjerning er forpligtende for alle Elever og gives af faste Lærerinder og Timelærerinder, ved hvis Valg der især tages Hensyn til Dygtighed i dette Fag, men som dog i Regelen bør være i Besiddelse af en saadan Dannelse, at de ogsaa kunne overtage Undervisningen i andre Fag.

11.

For Børn, som antages ikke at kunne gennemgaa Skolen i den sædvanlige Tid, indrettes ved Overgangen til 3. Klasse en egen Klasse med en efter deres Tarv ændret Undervisningsplan (paa Fagtabellen kaldet D-Klassen).

12.

Særdeles begavede og flinke Elever i Byskolen, der i 12 Aars Alderen have været 1-2 Aar i øverste Klasse, aabnes der efter Indstilling af Skolekommissionen Adgang til en højere Undervisning, dels ved Fripladser i Realskolen ud over de for denne normerede, dels ved Understøttelse til at kunne søge Latinskolen. Paa lignende Maade bør der kunne finde Overgang Sted fra Byskolens Pigeafdelingen til "Betalingsskolen for Piger."

13.

Da Antallet af Børn i Friskolen allerede nu er mellem 11-1200, og der ved Ophævelsen af den nuværende 2den Borger-Drengeskole hertil endvidere vil komme et Antal af mindst 100 Børn, er det indlysende, at der, naar Elevantallet i Klasserne skal indskrænkes efter den nye Plan, ikke vil blive tilstrækkelig Plads i den nuværende Friskolebygning, hvor for Tiden endogsaa Overlærerboligen har maattet tages i Brug i Klasseværelser, og det vil derfor være nødvendigt, forinden Planen kan træde i Kraft, at opføre endnu en Bygning for Byskolen med Bolig for denne Afdelings Overlærer og et Gymnastikhus, hvilken Bygning formentlig bør henlægges til Frederiksbjerg.

Til

Udvalget for det Kommunale Skolevæsen i Aarhus.

Da jeg har bragt i Erfaring, at det ærede Udvalg har en Plan under Udarbejdelse, der tilsigter om Omdannelse af den nuværende højere Borgerskole til en Realskole ved Siden af en Udvidelse og Forbedring i forskellige Retninger af Almueskolen, mener jeg, at det

mulig kunde faa Betydning, at jeg, inden den ny Plan er forelagt Byraadet, kommer frem med et Tilbud, som jeg længe har haft under Overvejelse, men paa Grund af forskellige Forhold først nu ser mig i Stand til at komme frem med.

Jeg maa da først udtale som min Overbevisning, at Oprettelsen af en Kommune-Realskole, hvorved der for en særdeles moderat Betaling aabnedes ubemidlede Forældre Adgang til en fyldigere Undervisning for deres Børn, staar for mig som noget særdeles attraaeligt. Det maa derfor ikke opfattes, som om det er min Mening at modarbejde en Plan, der gaar ud derpaa - tværtimod, jeg ønsker den alt muligt Held, og det skulde paa Grund af min Interesse for Skolevæsenet, særlig i Aarhus, glæde mig meget, om den kunde føres igennem.

Men for mig stillet det sig som tvivlsomt, om ikke en Plan, der, saa vidt mig bekendt, gaar ud paa: 1) Oprettelse af Forberedelsesskoler med nye Bygninger og med tilhørende Lærerpersonele, 2) en Forøgelse af Timetallet i Almueskolen, navnlig saa at man kommer bort fra Halvdags Undervisningen, en Indskrænkning af Klassernes Elevantal, en deraf følgende Forøgelse af Lærerpersonelet og en maaske meget omfangsrig Ombygning af den nuværende Friskole, hvis Lokaler ere beregnede paa et betydeligt større Elevantal i Klasserne, og endelig 3) Oprettelse af en Realskole, en ny Bygning til den, et Lærerpersonele, der i Forhold til Skolens højere Maal og fyldigere Undervisning vel ogsaa maatte lønnes højere, og dette uden Forhøjelse af de nuværende lave Skolepenge, - at alt dette, endda bortset fra Pige-Borgerskolen, vil medføre saa store Pengekrav, at den hele Plan risikerer at strande paa de Betæneligheder, et saa betydelig forøget Tilskud til Skolevæsenet vil fremkalde.

Det er Tanken herom, der leder mig, naar jeg, da jeg netop for Tiden har Udsigt til at faa tilvejebragt et nyt og tidsvarende Lokale til den af mig bestyrede Realskole, tillader mig at henstille nedenstaaende til det ærede Udvalgs Overvejelse.

Jeg gaar nemlig ud fra, den Plan, der, naar den forelægges i sin Helhed, maaske vil synes uoverkommelig, kan føres stykkevis igennem. Jeg tænker mig da, at man skulde begynde med Almueskolen, og dette saa meget mere, som det jo kun er lige over for denne, at Kommunen har lovmæssige Forpligtelser, og lade Realskolen foreløbig træde i Baggrunden, og naar det saa havde vist sig, at man, efter at have fuldført den Del af Planen, der vedrører Almueskolen, endnu havde mere Raad, da tage fat paa Realskolen. Jeg vilde saa tilbyde Kommunen at besætte en Del Pladser i min Skole mod en modereret

Betaling, og herved vilde den i og for sig rimelige Tanke, at begavede Børn, hvis Forældre ikke have Raad til at betale de af mig fordrede Skolepenge, kunde sættes i Stand til at opnaa en fyldigere Undervisning, der, naar Overgangen blev gjort i Tide, kunde endes omtrent ved Konfirmationsalderen, formentlig ske Fyldest.

Hvor mange Pladser der skulde tages, og hvor megen Moderation der skulde gives, maatte jo saa undergives nærmere Undersøgelse og Forhandling.

I Tilfælde af, at man skulde foretrække, at lade den nuværende højere Borgerskole blive staaende, medens man omordnede Almueskolen og afventede Realisationen af den derhen hørende Plan og saa' de dermed følgende Udgifter, skulde jeg være villig til at modtage Elever, der skulde indstilles til den almindelige Forberedelsesexamen af lavere Grad, ligeledes for moderat Betaling, hvorved formentlig i det mindste en Klasse og de med denne følgende Udgifter vilde spares.

Idet jeg beder det ærede Udvalg overveje ovenstående, tør jeg maaske ogsaa anmode det om at lade dette mit Forslag følge med den Indstilling til Byraader, der i denne Sag agtes afgiver.

Aarhus den 20. Marts 1877.

Ærbødigst

P. B. Fenger,

Cand. theol.,

Skolebestyrer."

Man besluttede at lade Sagen henligge i Skabet til Eftersyn for Medlemmerne. (Se Mødet den 2. Maj.)

Uddrag fra byrådsmødet den 2. maj 1878 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Forslaget til en Omordning af Byens Borger- og Almueskolevæsen, fremlagt i Mødet den 11. f.M., blev undergivet Behandling, som vedtoges fortsat i næste Møde.

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Den videre Behandling af det fra Mødet den 9. ds.udsatte Forslag yil en Omordning af Byens borger= og Almueskolevæsen blev efter nogen Forhandling atter udsat til Mødet den 6. Juni.

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Den endelige Behandling af det fra Mødet den 23. f.M. udsatte Forslag til en Omordning af Byens Borger= og Almueskolevæsen blev udsat til næste Møde.

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Med hensyn til det senest i forrige møde behandlede forslag til sen omordning af Byens Borger- og Almuskolevæsen vedtoges det:

at lade opføre en skolebygning, som kan tages i brug den 1. Novbr. 1879, for en forskole og en ny byskole, beregnet paa at rumme eller kunne udvides til at rumme henimod 1000 Børn, - hver klasse skal bestaa af indtil 35 elever - tillige med en overlærerbolig, en bolig for en lærerinde, et gymnastiklokale og mindst 2 gaardrum til legeplads og deslige;

til det brug at anvende saa meget som fornødent, mindst 7000 [] Alen, af en kommunen tilhørende grund paa Frederiksbjerg, stor 15000 [] Alen,

og endelig at overdrage til det bestaaende udvalg at lade udarbejde en plan til en saadan skolebygning og snarest muligt at forelægge den med tegninger og overslag til Byraadets approbation og videre foranstaltning.

(Se mødet den 1. Aug.)

Uddrag fra byrådsmødet den 1. august 1878 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Efter Indstilling af Udvalget for en Omordning af Byens Borger- og Almueskolevæsen (se Mødet den 13. Juni) bevilgede Byraadet samme et Beløb af 50 kroner til dermed at lade Bygningsinspektøren foretage en Rejse til København for i Anledning af Udarbejdelsen af Planen til den nye Byskole at gjøre sig bekendt med de nyeste Forbedringer i de der opførte Skoler. (Se Mødet den 3. Oktober.)

Uddrag fra byrådsmødet den 3. oktober 1878 - side 4

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Fra Udvalget for en Omordning af Byens Skolevæsen var fremkommet Tegninger og Overslag til den ny Byskole paa Frederiksbjerg, som blev henlagte i Skabet til næste Møde (Se Mødet den 1. Avg.)

Uddrag fra byrådsmødet den 10. oktober 1878 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Til at drøfte de tekniske Punkter m. v. i de i forrige Møde fremlagte Planer og Overslag til den nye Byskole paa Frederiksbjerg valgtes Lange og Lund. (Se Mødet den 31. ds.)

- Til Skuemester for Svendeprøvet i Klejn- eller Grovsmedehaandværkerne valgtes Smedemester H. P. Jensen i Stedet for afdøde Smedemester Meisner.

Uddrag fra byrådsmødet den 31. oktober 1878 - side 1

[Til første side](#)

(J. Nr. 74-1878)

Den af Udvalget for en Omordning af Byens Borger- og Almueskolevæsen i Mødet den 3. ds. fremlagte Plan til den nye Byskole paa Frederiksbjerg blev vedtagen, som den foreligger med de af Lange og Lund foreslaaede Ændringer. Saa snart Planen er rentegnet og Overslagene forandrede i Overensstemmelse hermed, vil den være at indsende til Approbation af Kirke- og Undervisningsministeriet, hvis Samtykke ligeledes søges udvirket til, at Undervisningen for Piger i Haandgjerning gjøres forpligtende for alle Skolers Elever. Endvidere vedtoges det at indhente Inderigsministeriets Godkendelse af, at Udgiften afholdes af Kjøbesummerne for Byggegrundene i Ryesgade. (Se Mødet den 7. Novbr.)

- Havneudvalget forelagde Havnens Budget for 1879, som blev henlagt i Skabet til næste Møde.

Uddrag fra byrådsmødet den 7. november 1878 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

fra udvalget for en omordning af Byens Borger- og Almueskolevæsen var fremkommet forlangende om en bevilling af 200 kroner til udarbejdelse af en plan til anbringelse af det nedste Varme- og ventilationsapparat i den foreslaaede nye Byskole paa Frederiksbjerg. Man bevilgede udvalget det forlangte beløb. (se mødet den 31. f. M. og endvidere mødet den 28. ds.)

Uddrag fra byrådsmødet den 28. november 1878 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Af Udvalget for en Omordning af Byens Borger- og Almueskolevæsen var indstillet, at Funderingsarbejderne m. v. til den nye Byskole paa Frederiksbjerg paabegyndes allerede i Efreraaret, og at Udgifterne herved, 3300 Kroner, bevilges for indeværende Aar; men efter

Udfaldet facaden desangaaende opstaaede Forhandling tog Udvalget Forslaget tilbage.
(Se Mødet den 31 f. M. og den 28. Januar 1879.)

Uddrag fra byrådsmødet den 23. januar 1879 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Efter at Udvalget for Skolevæsenets Omordning i Overensstemmelse med Byraadets Beslutning i Mødet den 31. Oktober f. A. (se Byraadsforhandlingerne for f. A. Side 114) havde foranstaltet Planen til den nye Byskole paa Frederiksbjerg rentegnet og de tilhørende Overslag rettede i Overensstemmelse med de ved Gennemsynet foreslaaede Ændringer, havde Udvalget ved at fremsende det saaledes berigtede Materiale foreslaaet, at Sagen indstilles til Approbation af Kirke- og Undervisningsministeriet med hensyn til selve Planen og til Indenrigsministeriet med hensyn til Udredelsesmaaden af Udgiften.

Sagens Behandling blev udsat til næste Møde.

Uddrag fra byrådsmødet den 30. januar 1879 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Det af Udvalget for Skolevæsenets Omordning i forrige Møde fremsatte Forslag om Indhentelse af Approbation paa Sagen om en ny Byskole paa Frederiksbjerg blev vedtaget.

I Overensstemmelse hermed blev Kirke- og Undervisningsministeriet under 31. Januar tilskrevet saaledes:

Som det af flere Meddelelser er Ministeriet bekendt, har Aarhus Byraad ved et nedsat Udvalg i flere Aar ladet Arbejde paa en Omordning af Kjøbstadens Borger- og Almueskolevæsen, som væsentlig skulde gaa i Retning af at forbedre det lavere Skolevæsen. Dette Udvalg har allerede i Marts f. A. indgivet et motiveret Forslag, som søger at opnaa det nævnte Øjemed ved Oprettelsen af Forskoler for Børn i 7-9 Aars Alderen, ved Udvidelse af Undervisningstiden og Indskrækning af Elevantallet i Klasserne

i den hidtil saakaldte Friskole, ved Bibeholdelse af den højere Borgerskole baade for Piger og Dreng og Drengeskolens Udvidelse ved Oprettelsen af en ny øverste Klasse, hvis Elever skulde bringes saavidt, at de kunde fyldestgjøre Fordringerne ved den almindelige Forberedelseseksamen af lavere Grad.

Dette Forslag er derefter blevet drøftet i flere Byraadsmøder, men da Trangen til flere Skolelokaler for Friskolen ved den stadige Tilvæxt af Byens Befolkning samtidig er bleven saa stor, at den nødvendigvis i nærmeste Fremtid maa tilfredsstilles efter en større Maalestok, har Byraadet i sit Møde den 13. Juni f. A. indskrænket sig til foreløbig at beslutte Opførelsen af en ny Skolebygning, nærmest for den i 1874 i Kjøbstaden indlemmede Del af Viby Sogn (Frederiksbjerg), indrettet til at kunne rumme indtil 1000 Børn, og det har overdraget det til bemeldte Udvalg at lade Udarbejde en saadan Plan. Efterat den saaledes fremkomne Plan derefter har været underkastet Forhandling i flere Byraadsmøder, er den med Tegninger og Overslag endelig Vedtaget Gaars Dato og fremsendes herved. Idet vi udbede os Ministeriets Approbation paa samme, skulle vi med Hensyn til Bygningen kortelig benærke, at den er tænkt opført paa en Byen tilhørende, udenfor Frederiksport beliggende større Grund, hvoraf c. 7000 kv. Alen indtages til Bygninger og Legeplads, med Facade ud imod Valdemarsgade, at Klasseværelserne, som ere beregnede paa at optage hver indtil 35 Børn, ere i Gjennemsnit 10 Al. i Kvadrat med en højde af 6 Alen, saa at der for hvert Barn vil blive et Kubikrum af 130 á 140 Kv. Fod, og at det er paatænkt at anvende det Rechste Opvarmings- og Ventilationsapparat. Endelig skulle vi med Hensyn til Undervisningen i Haandgjerning for Pigerne bemærke, at der ikke er indrettet særegne Klasseværelser for dem, fordi Byraadet ønsker denne, som hidtil kun er bleven benyttet af omtrent Halvdelen af Eleverne, i Henhold til § 64 af Ford. 29. Juli 1814 gjort forpligtende for alle Elever og indlemmet i den almindelige Timeplan, saa at der ikke vil blive Trang til særegne Klasseværelser til dette Brug. Hvis der i saa Henseende behøves Ministeriets Bemyndigelse, tillader man sig at andrage derom.

Da til Planens Gennemførelse Indenrigsministeriets Samtykke vil være Fornødent med Hensyn til Udredelsen af Udgiften, beder man Tegning og Overslag efter Afbenyttelsen tilstillet dette Ministerium, for hvem Anmeldelse af Sagen allerede er gjort under 31. Oktober f. A. ved Indsendelse af Budgettet for Aaret 1879. (Se Mødet den 3. April).

Uddrag fra byrådsmødet den 27. marts 1879 - side 4

[Til første side](#)

(J. Nr. 74-1878)

Fra Skoledirektionen var under 1ste dennes modtaget Kommunikation af en Skrivelse af 19de f. M., hvori Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet godkjenner de i Henhold til Byraadets Beslutning i Mødet den 30te Januar til dets Approbation indsendte Planer og Overslag til den ny Byskole paa Frederiksbjerg samt endvidere bifalder, at Undervisningen i Haandgjerning bliver fælles for alle Skolens Pigebørn og optages som Lærefag i den almindelige Timeplan, hvorhos Ministeriet sluttelig meddeler, at det samme Dag har oversendt Sagen til Indenrigsministeriet.

Byraadet besluttede at afvente nærmere Indstilling fra vedk. Udvalg angaaende Reglerne for Byggearbejdets Udførelse.

(Se Mødet den 9de dennes).

Uddrag fra byrådsmødet den 9. april 1879 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Efter Indstilling af Udvalget for Omdannelsen af Byens Borger- og Almueskolevæsen overdrog Byraadet Arkitekt B. Puck at udarbejde Detailtegninger og Licitationskonditioner m. v. til den ny Byskole paa Frederiksbjerg samt i sin Tid at føre Tilsyn med Bygningens opførelse.

(Se forrige Møde samt Mødet den 29de Maj)

Uddrag fra byrådsmødet den 29. maj 1879 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Der fremlagdes en kommunikation fra Amtet af en skrivelse af 7de dennes, hvori Indenrigsministeriet tillader, at udgiften ved opførelsen af den ny Byskole paa

Frederiksbjerg, der i budgettet for indeværende Aar er anslaaet til 60,00 Kroner, afholdes af det ved salg af grunde i Ryesgade opsparede Fond.

()Se møderne den 30te Januar og 3die April samt envidere den 3die Juli.

Uddrag fra byrådsmødet den 3. juli 1879 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Fra Udvalget for Omdannelsen af Byens Borger- og Almueskolevæsen forelaa Meddelelse om, at Detailtegninger m. v. til den ny Byskole paa Frederiksbjerg ikke havde kunnet udarbejdes saa hurtigt som paaatænkt, eftersom dertil Inderigsministeriet fremsendte Tegninger og Overslag ikke vare modtagne tilbage med sammes Skrivelse af 7de Maj d. M. - Udvalget havde derfor først den 30te f. M. kunnet tilstille Byraadet den af Arkitekten fuldførte Grundtegnning til den nye Skolebygning, medens Udarbejdelsen af Beskrivelser og Detailtegninger endnu yderligere vilde udkræve en Tid af 10 til 12 Dage. Da der paa Grund heraf nu kun er knap Tid til at bringe de projecterede Bygninger betimelig under Tag, indstillede Udvalget, at Byraadet bemyndigede det til, for saa vidt yderligere Udsættelse af Sagen derved kan indgaas, i Forening med Borgmesteren at vedtage Licitationsbetingelserne for Arbejdets Udbydelse i Entreprise samt derefter at foranstalte Licitationen afholdt.

Udvalgets Indstilling toges til Følge, hvorhos det anmodedes om selv at afgjøre, af hvilke Materialer Bygningerne skulle opføres.

Uddrag fra byrådsmødet den 7. august 1879 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Efter Indstilling af Udvalget for Omdannelsen af Byens Borger- og Almueskolevæsen antog Byraadet det af Murmestrene J. Jensen i Knudrigsgade og P. Robdrup af Brabrand gjorte Bud, stort 60646 Kr., paa Opførelsen af den nye Byskole paa Frederiksbjerg, som det ved den derom afholdte skriftlige Licitation fremkomne laveste Tilbud. (Se Mødet den 3. die f.

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

I forbindelse med de tidligere truffne Foranstaltninger om Omordning af kommunens Borger- og Almueskolevæsen (hvor om se flere steder i byrådsforhandlingerne for 1878 og 1879) blev nu af vedkommende Udvalg forelagt Byrådet det i Forhandlingerne for 1879, særligt Tillæg Side 45-60, aftrykte Forslag til Vedtægt for Aarhus kjøbstads Skolevæsen. Skrivelsen, hvormed Udvalget fremsender Forslaget, er faaldende:

Til Aarhus Byraad."Herved har Udvalget den Ære at fremsende til Byraadets behagelige Overveielse og Vedtagelse "Forslag til Vedtægt for Aarhus Kjøbstads Skolevæsen", som er bestemt til at afløse "Aarhus Kjøbstads Borger- og Almueskolevæsens nye Organisation af 1846", hvoraf et Exemplar - omtrent det eneste, som endnu haves - vedlægges til Sammenligning.

En Oversigt over Skolevæsenets finansielle Stilling, saaledes som den nu kan ses at ville blive, naar Vedtægten træder i kraft, medfølger.

Hele Vedtægten er bygget paa Forudsætningen af "Anden Borgerdrengheskoles" i Udvalgets Skrivelse af 28de Marts 1878 foreslaaede og motiverede Nedlæggelse. Med hensyn til denne bliver eventuelt at indhente Samstykke af Ministeriet for kirke og Undervisningsvæsenet, ligesom Byraadet eventuelt vil have at tage Bestemmelse om Betingelserne for den forudsatte Overgang af en Del af denne Skoles Elever til den nye "Betalingskole for Drenge".

Aarhus i Udvalget for en Omordning af Kjøbstadens Skolevæsen, den 23de Januar 1880.

Cl. Funch. Skoubo. Esmann. Kraiberg. J. M. Mørk.

Man vedtog at behandle Sagen i næste Møde.

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Efter at Udvalget for en Omordning af Kommunens Borger- og Almueskolevæsen i mundtligt Foredeag havde meddelt Motiverne til de af samme i forrige Møde fremsatte Forslag til en Vedtægt for Skolevæsenet, blev det vedtaget at undergive Sagen to Behandlinger, nemlig en af almindelig Indhold og en til Drøftelse af Forslagets enkelte Punkter. (Se næste Møde).

Uddrag fra byrådsmødet den 12. februar 1880 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Det fra forrige Møde foreliggende Forslag til Skolevedtægt blev foretaget, men paa ny udsat til næste Møde.

Uddrag fra byrådsmødet den 19. februar 1880 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Da Byraadet under den fortsatte Behandling af det fra forrige Møde udsatte Forslag til en Skolevedtægt var kommen til Erkjendelse af, at Sagens Fremme vilde blive befordret, naar de mest omstridte Hovedpunkter forinden vare fastslaaede, besluttede man yderligere at udsætte Sagens almindelige Behandling til Mødet den 26de dennes, og at anmode Udvalget om imidlertid at fremkomme med Forslag til, hvilke enkelte Punkter i det foreliggende Forslag der foreløbig burde afgjøres.

Uddrag fra byrådsmødet den 20. februar 1880 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Extraordinært Møde den 20de Februar.

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

I Henhold til den i Mødet den 19de dennes fremsatte Anmodning forelagt fra vedk. Udvalg
Indstilling om Afstemningspunkter i Forslaget til en Skolevedtægt, saalydende:

"Udvalget for Skolevæsenet,

Til

Aarhus Byraad.

Efter det Udvalget i sidste Torsdagsmøde overdragne Hverv skulle vi tillade os at foreslaa,
at følgende 6 Punkter sættes under fortsat Diskusion og Afstemning:

1. Det vedtages, at 2den Borgerdrengekole vedlægges samtidig med at den nye Vedtægt for Skolevæsenet træder i Kraft.
2. Det vedtages, at der oprettes Forskoler i Alderen (6) 7 til 9 Aar, hvilke knyttes til Hovedskolerne under disses overlæreres Tilsyn.
3. Det vedtages, at Antallet af Elever i hver af Byskolernes Klasser fastsættes til 35.
4. Det vedtages, at Undervisningstiden i Byskolerne udvides på den i Vedtægten foreslaaede Maade.
5. Det vedtages, at Betalingsskolerne for Dreng og Piger fremdeles skulle bestaa med den under 1 foreslaaede Undtagelse, samt for Drengeskolens Vedkommende med det Formaale, at de Elever, som gennemgaa Skolen helt, blive istand til at tage Realafgangsexamen af lavere Grad.
6. Med Hensyn til det i Byraadet paa Bane bragte Forslag om Ansættelse af en Skoleinspektør fraraader Udvalgets Flertal under denne Sags Behandling at tage Beslutning herom, medens Funch foreslaar at vedtage den af ham foreslaaede, hermed beslægtede nye § 11 (Vedtægt S 60.)

Aarhus, den 25de Februar 1880.

P. U. V.

Cl. Funch,
Formand."

Efter at Sagen yderligere var bleven forhandlet, udsattes Afgjørelsen til Mødet den 4de Marts.

Uddrag fra byrådsmødet den 4. marts 1880 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Behandlingen af Forslaget til en Skolevedtægt fortsattes. Fra Borgmesteren forelaa følgende Ændringsforslag:

"For ikke at forgribe det Resultat, som den lovgivende Magt maatte komme til med Hensyn til den Rigsdagen for Tiden foreliggende Skolelov, og for at bringe det, som Byraadet for Tiden er nødt til at vedtage, i saa nær Overensstemmelse med hvad der i bemeldte Lovforslag er foreslaaet, tillader jeg mig at foreslaa principaler:

at Byraadet beslutter ikke for Tiden at approbere den af Skoleudvalget foreslaaede vedtægt for Byens Skolevæsen, men

at indgaa med Indstilling til Kultusministeriet, om

1. at 2den Borgerdrengekole vedlægges samtidig med at den nye Skolebygning tages i Brug,
2. at der til de 2 Kommuneskoler, der da haves, knyttes 2 Forskoler under Læreinger og under Overlærernes Tilsyn, 3. at Maximum af Elevantallet i Forskolerne fastsættes til 30 og i Kommuneskolerne til 35 i hver Klasse, og
4. at Undervisningstiden i Forskolerne fastsættes i nederste Klasse til 3, i øverste til 4 Timer daglig, i Kommuneskolerne til 24 Timer ugentlig, derunder indbefattet 3 timers Undervisning i Gymnastik for Drengene og 3 til 4 Timers undervisning i kvindelig Haandgjerning for Pigerne,

alt med de Detailbestemmelser, som Skoleudvalget nærmere maatte foreslaa. Subsidiært foreslaas, at Skoleudvalgets Forslag af 25de Februar d. M. ændres saaledes:

at i 1ste Post "samtidig med den ny Vedtægt for Skolevæsen træder i Kraft" forandres til "samtidig med at den ny Skolebygning tages i Brug."

at i 2den Post foran "Forskoler" indskydes: "ved Byskolerne" (eller "Kommuneskolerne"),

at i 4de Post "i stedet for paa den i Vedtægten foreslaaede Maade" sættes: "til i Reglen 24 Timer ugentlig, derunder indbefattet Undervisning i Gymnastik og Sang for Drengene og endvidere Undervisning i kvindeligt Haadarbejde for Pigerne",

at i 5te Post Slutningen fra "samt for Drengeskolens Vedkommende" bortfalder.

Aarhus, den 1ste marts 1880.

Schmidten."

Sagen blev derefter sat under Afstemning, for hvilken saaledes Udvalgets Indstilling af 25. f. M. med ovenstaaende sig dertil sluttende Ændringsforslag laa til grund. Afstemningen havde følgende Udfald:

Punkt 1. Borgmesterens subsidiære Ændringsforslag (1) vedtoges med alle Stemmer imod 2.

Punkt 2. Borgmesterens subsidiære Ændringsforslag (2) vedtoges med 11 Stemmer imod 8, hvorefter det saaledes ændrede Hovedforslag vedtoges.

Punkt 3. Udvalgets Indstilling vedtoges.

Punkt 4. Udvalget tog sit Forslag tilbage til Fordel for Borgmesterens Ændringsforslag, der saaledes blev eneste foreliggende Afstemningspunkt. Ved Navneopraabet blev dette forkastet med 11 Stemmer imod 9. - For Antagelsen stemte Borgmesteren, Funch, Skovby, Meulengracht, Kraiberg, Mørk, Baumann, Esmann og A. Langballe; - imod stemte Kjer, Meden, Kaaber, Speyer, Holm, O. Langballe, Nellesmann, Hald, Kjær, Christiansen og Stampe.

Punkt 5. Borgmesterens subsidiære Ændringsforslag (5), der gaar ud paa, at den sidste del af Hovedforslaget skal bortfalde vedtoges ved Navneopraab med 12 Stemmer mod 8. - for Antagelsen stemte Borgmesteren, Kjer, Meden, Kaaber, Speyer, O. Langballe, Meulegracht, Nellesmann, Stampe, A. Langballe, Christiansen og Kjær. - imod stemte Funch, Skovby, Holm, Kraiberg, Mørk, Baumann, Esmann og Hald. Første Del af Udvalgets Punkt 5 vedtoges derefter enstemmig.

Punkt 6. Udvalgsflertallets Indstilling vedtoges.

Da det af Udvalget forelagte Forslag ved den foregaaende Afstemning er forandret paa saadan Maade, at flere af dets væsentligste Forudsætninger ere bortfaldne, blev det vedtaget rent at forlade samme, men derimod at søge Ministeriets Godkjendelse af, hvad der nu er vedtaget, til hvilken Ende man anmodede Skoleudvalget om at forelægge Byraadet Udkast til en Indstilling desangaaende. Man billigede herhos, at Udvalget for en Omdannelse af Borger- og Almueskolevæsenet fra nu af betragter sig som opløst.

Uddrag fra byrådsmødet den 11. marts 1880 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Mødet den 11te Marts.

I henhold til den i sidste Møde skete Opfordring forelaa fra Funch, som Skoleudvalgets Formand, Forslag til en Indstilling til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet angaaende de ny Vedtagelser om Skolevæsenet. Denne Indstilling, hvortil Borgmesteren har sluttet sig, vedtoges paa en Redaktionsændring nær, hvorefter den lyder saaledes:

"Under 19de Marts 1879 har det høje Ministerium approberet de af Byraadet ved Skrivelse af 31te Januar f. A. fremsendte Tegninger med Overslag til en ny Skolebygning i Aarhus. Denne, som skulde opføres på en Kommunen tilhørende Grund paa Frederiksbjerg og var beregnet på at rumme eller kunne udvides til at rumme henved 1000 Børn, var bestemt for en Byskole - tidligere saakaldt Friskole - og dertil knyttet Forskole for Dreng og Piger i Alderen fra (6) 7 til 9 Aar. Klasseværelserne i denne Skole ere indrettede til at rumme hver 35 Elever, og dette Antal er altsaa normeret som det højeste, der maa optages i hver af denne Skoles Klasser. Herved og ved oprettelsen af Forskoler ere betegnede to Skridt til væsentlig Forbedring af Almueskolen. I samme Skrivelse har Ministeriet ligeledes approberet, at Undervisningen i Haandgjerning for Pigebørn maa blive optaget som Lærefag i den almindelige Timeplan, altsaa forpligtende for alle Elever, medens tidligere kun omtrent Halvdelen af Børnene deltog i denne Undervisning.

Denne Skolebygning er nu opført efter den tidligere forelagte Tegning, foreløbig beregnet for noget over 800 Børn og for saa vidt færdig, at den i fuld monteret Stand vil kunne tages i

Brug den 1ste maj d. A. Byraadet tillader sig i den Anledning at fremkomme med følgende Ytringer og Andragender.

Byraadet betragter det som en Selvfølge, at de Forbedringer i Almueskolens Undervisningsplan, hvortil det høje Ministerium allerede har givet sit Samtykke for den Del af Skoleungdommen, som i Fremtiden skal optages i den approberede ny Skolebygning paa Frederiksbjerg, ogsaa bør komme den Del tilgode, som skal have Plads i den gamle Friskolebygning, nemlig Inskrækning i Elevantallet i hver klasse til 35, Indretningen af Forskoler og Udvidelsen af Haandgjerningsundervisningen til at gjælde for alle Pigebørn. De store Fordele ved den første og tredje af disse Fordringer ere indlysende af sig selv. Med hensyn til Forskolerne, hvis Fortrin har vundet dem Ministeriets Tilslutning i det Rigsdagen forelagte Udkast til en ny Skolelov, skulle vi tillade os at bemærke, at vi sætte særdeles stor Pris paa dem som et Middel til at fortrænge den her i Byen bestaaende Mangfoldighed af Skoler for Smaabørn, som i usunde Lokaler faa en højst mangelfuld Begyndelsesundervisning af Individuer, der til dels mangle alle Betingelser for at være Lærere eller Lærerinder, hvorved den rette Grundvold for senere Fremgang kommer til at mangle for mange Børns Vedkommende paa en som oftest uoprettelig Maade. Vi antage de ved fornævnte Forandringer vunde Forbedringer af Almueskolen for saa væsentlige, at den hidtil bestaaende saakaldte "lavere Borgerdrengekole" med Halvdagsundervisning og i hvilken Undervisningen ikke er fyldigere eller bedre end i Friskolen, maa anses for aldeles overflødig, og at denne Borgerdrengekole, i hvilken der for hvert Barn erlægges en maanedlig Betaling af 1 Kr., bør nedlægges samtidig med, at den ny "søndre Byskole" tages i brug. Der vil da blive givet Elevernes Forældre Valget imellem at lade Børnene gaa over i en af Byskolerne eller blive optagne i den højere Borgerdrengekole for en moderat Betaling, medens Lærerne, som ere ansatte ved Byens Skolevæsen i Almindelighed, kunne gaa over til de andre Skoler. Den her fremsatte Betragtning synes saameget mere at kunne gjøre Regning på Ministeriets Bifald, som dette har approberet den dertil sigtende Foranstaltning, nemlig den ved Overlærer H. Nielsens Overgang i Januar 1877 fra den lavere Borgerdrengekole til Borgerpigeskolen ledig blevne Overlærerplads ved førstnævnte Skole skulle henstaa ubesat.

Vi skulle hertil endnu føje den Oplysning, at det i Byraadets skrivelse af 31te Januar 1879 oftere nævnte Udvalg til en Omordning af Kjøbstadens Borger- og Almueskolevæsen vel i Slutningen af Januar d. A. har indgivet et Forslag til en Vedtægt for Aarhus Kjøbstads Skolevæsen, i hvilken det blandt andet har foreslaaet en Udvidelse af Undervisningstiden i

Byskolerne og Oprettelse af en 6te Klasse i den højere Borgerdrengheskole med det Formaål, at denne Klasses Elever skulde kunne tage Realafgangseksamen af lavere Grad, men at Byraadet i sit møde den 4de ds. har vedtaget, baade for muligvis at tilvejebringe Overensstemmelse med det Rigsdagen forelagte Lovudkast om Kommunernes Skolevæsen udenfor Kjøbenhavn, og af Hensyn til de yderligere Udgifter, som disse Forslag vilde medføre, og hvorved Kjøbstadens Budget vilde blive bebyrdet med en Udgift af 10 á 12000 Kr., for Tiden at blive staaende ved de forannævnte Forbedringer af Byens Almueskole.

I Henhold til foranstaaende og for at den ny Byskole snarest muligt kan blive taget i Brug tillade vi os at indstille: at den hidtil bestaaende saakaldte lavere Borgerdrengheskole maa nedlægges samtidigt med at den ny Skolebygning tages i brug, at der ved begge Byskoler maa oprettes Forskoler under Overlærerens Tilsyn, at Elevantallet i begge Byskoler fastsættes til 35 i hver Klasse, og at Undervisningen i Haandgjerning for Pigebørn optages i begge Byskolerne som Lærefag i den almindelige Timeplan.

Approberer det høje Ministerium disse Indstillingspunkter, skal man derefter tillade sig at fremkomme med Indstilling om kgl. Udnævnelse af en ny Overlærer for den ny "søndre Byskole".

En Minoritet af Byraadet vedlægger et separat Votum".

Kraiberg, Baumann og Mørk forbeholdt sig et Separatvotum, til hvis Indlevering Fristen sættes til i Morgen Aften.

Det blev vedlagt Skrivelsen til Ministeriet og lyder saaledes:

Separatvotum i Skolesagen.

Undetegnede, der tilhøre den Minoritet paa 8 á 9 Medlemmer mod 12 á 11, som ved Behandlingen af Skolesagen have holdt på det af det nedsatte Udvalg udarbejdede ny fuldstændige Forslag til en Reform af Aarhus Skolevæsen, skulle ikke undslaa os for at respektere Majoritetens Indstilling, for saa vidt selve Indstillingspunkterne angaa. Vel mene vi, at en fire Timers daglig Undervisning i Almueskolen og en Udvidelse af den højere Borgerskole med en sjette Klasse egentlig først vilde have givet Erstatning for Nedlæggelsen af den anden Borgerdrengheskole; men paa den anden side hengive vi os til det Haab, at saa snart en ny Skolelov, forhaabentlig snart, maatte blive gennemført af Lovgivningsmagten, Aarhus Kommune da vi tage Skolereformen under en alvorlig

Overvejelse, og at der da ikke vil savnes Evne og Beredvillighed til at opfylde de Krav, som nu blive henstaaende. Aarsagen til, at vi kun igjennem nærværende Separatvotum herved kunne deltage i Byraadets Indstilling, er den, at vi ikke erkjende Rigtigheden af enkelte Angivelser i dennes Motivering og navnlig at vi, efter hvad det under Sagens Behandling er oplyst og efter hvad vi selv skjønne, ingenlunde have Grund til at antage, at de forkastede Dele af det fuldstændige Forslag vilde have forøget Udgifterne til Skolevæsenet med 10 á 12,000 Kr. aarlig, hvorhos det ikke bør lades ude af Betragtning, at Nedlæggelsen af anden Borgerskole vil medføre en Besparelse af 3 á 400 Kr."

(Se Mødet den 18de Marts.)

Uddrag fra byrådsmødet den 18. marts 1880 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Byraadet blev gjort bekendt med Indholdet af det af Kraiberg, Baumann og Mørk i Anledning af det i forrige Møde passerede afgivne Separatvotum i Skolesagen.

Skoleudvalget meddeltes dernæst paa Begæring Bemyndigelse til, udover det paa Budgettet for i Aar til Opførelsen af den ny Skolebygning bevilgede Beløb af 7.000 Kroner, at anvende indtil 8.000 Kroner til Inventarium og Indhegning, og indtil 6.000 Kroner til Brolægning af Fortovene i de til Skolebygningen stødende 3 Gader, samt til kloakering, Vandledning, makadamisering af Legepladserne og forøget Brolægning i Gaardene, hvilke Udgifter, tilligemed Arkitektens Honorar i Lighed med de øvrige Anlægningsomkostninger, afholdes af Fonden for solgte Byggegrunde i Rymsgade. (Se Mødet den 17de Juni)

Uddrag fra byrådsmødet den 17. juni 1880 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Fra Skoledirektionen forelaa Meddelelse om, at Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet har approberet Byraadets Indstilling af 11. Marts angaaende en forandret Ordning af Borger- og Almueskolevæsenet.

Skrivelsen er saalydende:

"Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet har under 3. d. M. tilskrevet Skoledirektionen saaledes:

""I Overensstemmelse med et fra Byraadet for Aarhus Kjøbstad derom fremkommet Forslag har Direktionen i behagelig Skrivelse af 12. April sidstleden indstillet følgende Forandringer i bemeldte Kjøbstads Skolevæsen til Ministeriets Approbation, nemlig:

at den saakaldte lavere Borgerdrengeskole bedlægges samtidig med, at den ny Skolebygning tages i Brug;

ar der ved begge Byskoler (c: den ny Skole og den nuværende Friskole) oprettes Forskoler under Overlærerens Tilsyn;

at Elevantallet i begge Byskolerne fastsættes til 35 i hver Klasse, og

at Undervisningen i Haandgjerning for Pigebørn optages i begge Byskoler som Lærefag i den almindelige Timeplan.

Efter i Anledning heraf at have brevslet med Stiftets Biskop skulde Ministeriet til behagelig Efterretning og videre Bekjendtgjørelse tjenstligt melde, at de saaledes foreslaaede Forandringer hermed bifaldes.""

Hvilket herved tjenstligt meddeles Byraadet til behagelig Efterretning.

Aarhus, den 13. Juni 1880

P. S. B.

H. Sørensen

Til Aarhus Byraad"

Toges til Efterretning (Se Mødet den 12te August).

Uddrag fra byrådsmødet den 12. august 1880 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 74-1878)

Som foranstaltninger sigtende til udførelsen af den nu approberede om-ordning af

Kommunens Borger- og Almueskolevæsen, se mødet den 17de juni, forelaa tvende indstillinger fra Udvalgt for Skolevæsenet, saalydende:

"Til Byraadet.

I anledning af Søndre Byskoles oprettelse har Byraadet forlangt en indstilling af os, men forinden vi fremkomme med en saadan, maa vi udbede os det ærede Raads bestemmelse i et enkelt punkt.

Det til Skolevæsenets om-ordning nedsatte udvalg indstillede under 26de Januar enstemmig: fortrinsvis at ansætte"

Lærerinder ved Pigeskolerne, og skønt Byraadet herom ikke foretog nogen afstemning, er det vor mening, at reduktionen af børnelantallet i klasserne vedtoges under denne forudsætning, idet dermed en af hovedankerne mod anvendelsen af lærerinder bortfaldt, ligesom ogsaa at en deduktion fra 40 - 50 til "indtil 35 børn", - hvorved klassernes antal selvfølgelig betydelig forøges, - betingedes af, at der fremtidig ville blive ansat flere lærerinder ved vort Skolevæsen, der - bortset fra Forskolerne - har 17 fast ansatte lærere, men kun 4 lærerinder, og derved dog nogen besparelse i udgifterne opnaas.

Vi have indhentet Skolekommissionens betænkning i denne sag, og af hoslagte skrivelse fremgaar, at dens majoritet ubetinget er stemt for som regel at anvende kvinder ved undervisningen af Byskolernes Pigeklasser.

Underskrevne udvalg er i sin ny sammensætning af samme anskuelse som det ældre udvalg, at en forøgelse af lærerindernes antal vil være et ubetinget gode for vore skoler, og efter vor opfattelse kan der ikke fremkomme nogensomhelst ulempe ved at benytte oprettelsen af de nye embeder til at aabne udgang for nogle eksaminerede lærerinder.

Vi udbeder os derfor det ærede Raads samtykke til, at vor indstilling om den ny Byskole og den ældres om-ordning med tilhørende overslag maa bygges paa den forudsætning, at der som regel ansættes lærerinder ved Byskolernes Pigeklasser, og at man, for at sikre sig dygtige og eksaminerede personer, fastsætter sagen til pengeløn 200 Kr., 33 1/3 Td. byg, andel i skolepengene samt bolig og brændsel eller et vederlag af 200 Kr.

Udv. for Skolevæsenet, den 31te Juli 1880.

Skovby Esmann l. M. Mørk."

"Til Byraadet.

I forening med Skolekommissionen have vi foretaget en om-ordning af Borger-Pigeskolen, der træder i kraft efter sommerferien, og ved indførelsen af samlet skoletid, ophævelsen af den særlige haandgerningsskole og forøgelsen af timetallet i de vigtigste fag har skolen opnaaet betydelige forbedringer.

Nedlæggelsen af haandgerningsskolen har nødsaget os til at afskedige Frøken Lunne, for hvis virksomhed der ikke er brug ved nogen af skolerne, men vi anse det for en selvfølge, at hun beholder sin lille løn til dette aars udgang. De to andre lærerinder i haandgerning ville vedblivende blive beskæftigede ved Pigeskolen, Frøken Ramløss som timelæreinde ved de nederste klasser og Frøken Iversen udelukkende ved haandgerningen, der fodrøvrigt fremtidig vil blive fordelt mellem samtlige lærerinder ved skolen. den ny undervisnings-plan gør foruden Frøken Lunne ogsaa en af timelærerinderne (Frøken Appelt) overflødig, men da hun er en brugbar og flittig læreinde, vil hun blive beholdt i Skolevæsenets tjeneste og anvendt ved Byskolen.

Udv. for Skolevæsenet, 4, Aug. 1880.

Skovby. Esmann. I. M. Mørk."

Byraadet sluttede sig til begge forslag.

